

Козігора М. А. – аспірантка факультету психології ВНУ імені Лесі Українки

Поняття моральної травми у військовослужбовців

Постановка проблеми. Наша держава переживає важкі часи, які мають вплив на психічне здоров'я усіх громадян. Постійно виникають ситуації напруженості, тривоги, страху за своє життя та життя близьких. Значному впливу піддаються військовослужбовці, які виконують бойові завдання, ризикуючи власним життям. Пережиті ситуації часто провокують виникнення бойової психічної травми, моральної травми або посттравматичного стресового розладу. Незважаючи на значущість впливу моральної травми, дана тематика залишається недостатньо розробленою, а тому і актуальною.

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз сучасних досліджень поняття моральної травми у військовослужбовців.

Результати дослідження. Моральна травма – це термін, запропонований для опису дистресу, який відчують люди, коли здійснюють, стають свідками або не можуть запобігти дії, яка порушує їхні основні етичні переконання. Вона поки ще не класифікована як форма психічного захворювання та не має узгодженого визначення, а описується як синдром, що характеризується почуттям провини, нав'язливими думками та самоосудом. Найчастіше моральна травма може спостерігатися у військовослужбовців, які виконують бойові завдання та піддаються постійному психологічному впливу.

Едгар Джонс стверджує, що моральна травма відрізняється від класичної етичної дилеми. Людина змушена вирішувати між двома виправданими, але взаємно протилежними діями і у такому випадку в людини зберігається право вибору, а при моральній травмі люди зазвичай почуваються у владі подій, обмежені всеосяжною стратегією або ієрархічними правилами, які керують їхніми діями. У деякого це може підірвати почуття значущості та місця у світі, навіть поставити під сумнів їхню віру. Релігійні переконання та духовність корелюють з посттравматичним зростанням і обернено пов'язані з симптомами ПТСР, що дозволяє припустити, що вони можуть бути важливими змінними для моральної травми [2, 127].

У концептуальній моделі Бретта Літца, моральна травма – це вчинення, нездатність запобігти, участь чи знання про дії, які порушують

глибокі моральні переконання та очікування. На його думку, моральна шкода вимагає акту усвідомленого діяння, яке порушує чи суперечить кодексу поведінки або правилам щодо «правильного» / «неправильного», і може статися як наслідок власних дій чи дій когось іншого. Це може сприяти внутрішньому конфлікту та емоційному дистресу, але лише в тому випадку, якщо людина усвідомлює невідповідність між вчинком та своїм власним моральним кодексом, що, своєю чергою, призводить до негативного самоприписування провини та сорому [3, 695].

Кент Дрешер та ін. вважають, що вплив травми може відбуватися не тільки через те, що військовослужбовець стає свідком наслідків і людських жертв насильства, але й через те, що сам може вчиняти вбивства та руйнування. Мораль і етика є частиною початкової військової підготовки. Під час війни військовослужбовці іноді змушені (наприклад, для виживання, для досягнення мети місії) виконувати дії, які були б незаконними в більшості інших контекстів (наприклад, вбивство) [1, 9].

Тіне Молендейк також зазначає, що загальна ідея моральної травми полягає в тому, що моральна шкода є результатом бойового досвіду, який впливає на моральні основи солдатів і, як такий, спричиняє страждання [4, 36].

Результати дослідження А. Варгаса та його колег дозволяють стверджувати, що найбільш поширеними причинами виникнення моральної травми є зрада, загибель цивільного населення та насильство всередині колективу. Крім цих чинників вони виділяють й інші: невідповідне почуття провини та сорому, соціальні проблеми чи стосунки, духовні проблеми спроби самоушкодження чи суїциду [5, 248].

Висновки. Здійснивши аналіз літературних джерел, можна зробити висновок, що моральна травма – це вчинення певних дій, які порушують моральні переконання чи очікування. У військовослужбовців, які перебувають чи перебували у зонах бойових дій моральна травма може виникнути у випадках внутрішніх особистісних конфліктів, неможливості запобігти смерті інших, почуття провини чи сорому за певну діяльність.

Джерела та література

1. An exploration of the viability and usefulness of the construct of moral injury in war veterans/K. D. Drescher, D. W. Foy, C. Kelly et all. *Traumatology*. 2011. Vol. 17 (1). P. 8–13.

2. Jones E. Moral injury in a context of trauma. *The British Journal of Psychiatry*. 2020. Vol. 216 (3). P. 127–128.
3. Moral injury and moral repair in war veterans: A preliminary model and intervention strategy/B. T. Litz, N. Stein, E. Delaney et all. *Clinical Psychology Review*. 2009. Vol. 29 (8). P. 695–706.
4. Molendijk T., Kramer E.-H., Verweij D. Moral Aspects of “Moral Injury”: Analyzing Conceptualizations on the Role of Morality in Military Trauma. *Journal of Military Ethics*. 2018. Vol. 17 (1). P. 36–53.
5. Moral injury themes in combat veterans’ narrative responses from the National Vietnam Veterans’ Readjustment Study/A. F.Vargas, T. Hanson, D. Kraus, K. Drescher, D. Foy. *Traumatology*. 2013, Vol. 19. P. 243–250.

Коструба Н. С. – к. психол. н., доцент
кафедри загальної і клінічної психології
ВНУ імені Лесі Українки

Психологічні особливості медіарелігійності особистості на різних вікових етапах

Постановка проблеми. Медіарелігійність як феномен є відносно новим, тому інформації щодо масштабів його поширення практично немає. Дане дослідження є одним із перших спроб комплексного психологічного вивчення явища медіарелігійності особистості з врахуванням вікових особливостей.

Мета дослідження – емпіричний аналіз психологічних особливостей медіарелігійності особистості у різних вікових групах.

Для реалізації мети було використано авторську апробовану методику дослідження медіарелігійності особистості [1]. Вибірка на цьому емпіричному замірі склала 685 осіб (181 – чоловічої та 504 – жіночої статі), середній вік 22,7 років з 16 областей України. Опитування проводилось через додаток Google forms.

При виокремленні вікових періодів у вибірці дослідження враховувались погляди британського вченого D. B. Bromley, який виокремлює чотири періоди дорослості: 1) рання дорослість – 21–25 років (юнаки); 2) середня дорослість – 25–40 років (молодий вік); 3) пізня дорослість – 40–55 років (середній вік); 4) передпенсійний вік – 55–65 років (особи старшого віку) [3]. Лише період ранньої дорос-